

Katern Barmhartigheid

Een catechese op zondag in het kader van het Buitengewoon Jubeljaar van de Barmhartigheid

Situering

Het woord 'barmhartigheid' vormt in het Nederlands soms een struikelblok. Sommigen ergeren zich eraan dat dit woord vaak een miserabel meelijden met hopeloze situaties oproept, een ouderwetse praktijk van 'goede werken', een neerbuigendheid tegenover zondaars. Wat is daarvan als we kijken naar het gebruik van dit woord in de Bijbel?

De Bijbelteksten, oorspronkelijk geschreven in het Hebreeuws of het Grieks, zijn in de vierde eeuw vertaald in het Latijn. In die tijd was 'misericordia' een geliefd religieus woord. De Latijnse vertaler van de Bijbel (Hiëronymus) heeft het daarom ruimschoots gebruikt om verschillende Hebreeuwse en Griekse woorden te vertalen door het woord 'barmhartigheid'.

Het Latijnse woord misericordia is samengesteld uit twee verschillende woorden: 'cordia', dat verwijst naar diep in het hart; en 'miseri' dat de 'arme' aanduidt. Barmhartig zijn, is de arme een warm hart toedragen. Het betekent ook 'medelijden', wat letterlijk wil zeggen 'lijden met de ander'.

Het woord barmhartigheid werd in het Latijn gebruikt om twee Hebreeuwse woorden met verschillende nuances te vertalen. Het eerste is 'raham' (vaak in het meervoud gebruikt: 'rahamim'), wat 'tederheid' betekent. Het is 'ten diepste toe bewogen worden, tot in zijn ingewanden geraakt worden', zoals een vader of een moeder dit kunnen meemaken. Het tweede Hebreeuwse woord dat door 'barmhartigheid' vertaald werd, is het woord 'hesed', wat 'trouw' betekent: trouw in een relatie. Hier gaat het meer over een liefde die stand houdt in de tijd, in een geschiedenis.

Spreeken over de barmhartigheid van God en van Christus bestrijkt dus een hele waaier aan rijke betekenissen. Het roept God op als een *barmhartige en genadige God* (Ex 34, 6), als de Heer die *barmhartig en vol mededogen* is (Ps 103, 8). Het brengt ons bij Jezus die *diep bewogen werd* (Mt 9, 36), die *ten diepste met haar begaan was* (Lc 7, 13). Het is zich de trouw herinneren van Hem die *iedere generatie weer barmhartig* is (Lc 1, 50). Het is opgeroepen worden om voor elkaar *goed en hartelijk* te zijn (Ef 4, 32) ...

Het woord barmhartigheid heeft betrekking op houdingen die aanleunen bij tederheid, liefde, goedheid, medelijden, mededogen, zachtmoedigheid, genade maar ook bij trouw en engagement. Het betekent bekwaam zijn om door medelijden bewogen te worden als men geconfronteerd wordt met de menselijke zwakheid, en onbevangen de ander kunnen ontmoeten en bijstaan in zijn verdriet en beproevingen. Het is zich langdurig engageren voor de ander, het is trouw het leven van de armen en beproefden binnentreden om met hen een stuk geschiedenis af te leggen. Barmhartigheid spoort ons dus aan om onze krachten te bundelen, om samen de grote problemen van onze samenleving tegemoet te treden. (*Pelgrimsboekje, Buitengewoon Jubeljaar van de Barmhartigheid, p. 49-50*)

Opzet

De verschillende inhoud en werkvormen van deze catechese haken allemaal aan het thema van de barmhartigheid, en dat naar aanleiding van het Buitengewone Jubeljaar van de Barmhartigheid (van 8 december 2015 tot en met 20 november 2016, feest van Christus Koning).

Evangelieteksten die in deze katern mee op de achtergrond klinken zijn de parabel van de Barmhartige Samaritaan (Lc 10, 25-37) en de oordeelrede van Jezus in het evangelie van Matteüs (Mt 25, 31-40). De parabel van de Barmhartige Samaritaan geeft een antwoord op de vraag: 'Wie is mijn naaste?'. De rede van Jezus vormt de evangelische grondslag van de lichamelijke werken van barmhartigheid.

Sommige catechesegroepen kunnen door kinderen en volwassenen samen worden gevolgd. Andere zijn eerder bedoeld voor specifieke doelgroepen zoals volwassenen of vormelingen met hun ouders.

Voor elke catechesegroep is ongeveer een uur voorzien.

Verloop

De ganse catechese is voorzien op 60 minuten. Daarvan zijn de eerste 15 minuten collectief bedoeld. Dit startmoment bevat het voorlezen van de Schrifttekst, een gezamenlijk zangmoment, een korte duiding van de tekst en een voorstelling van de verschillende catechesegroepen. Vervolgens gaan de deelnemers naar de catechesegroep van hun keuze.

Na afloop komt iedereen terug om samen eucharistie te vieren.

Startmoment

I. Welkom

- Heet iedereen van harte welkom!

- Schets de bedoeling van deze samenkomst: jong en minder jong worden nu samen leerling in de school van het geloof. Vandaag staat het thema van de barmhartigheid, naar aanleiding van het Buitengewone Jubeljaar van de Barmhartigheid, op het menu.

***TIP:** wil je de deelnemers op een ludieke wijze het Jaar van de Barmhartigheid voorstellen (aan de hand van lego-mannetjes), laat dan het volgende korte filmpje zien. Je vindt het op Youtube. Geef volgende link in*

<https://www.youtube.com/watch?v=yZovajSi-pM>

- Schets het verloop van de catechese: we beginnen met het voorlezen van een stukje uit het evangelie. Er volgt een korte duiding. Na een gezamenlijk zangmoment gaan we naar de catechesegroep van onze keuze. Vervolgens komt iedereen samen om eucharistie te vieren.

II. Evangelielezing

- De parabel van de Barmhartige Samaritaan (Lc 10, 25-37), bijlage 1
- De rede van Jezus (Mt 25, 31-40), bijlage 2

III. Zangmoment

Zingt Jubilate 758 *Jij die bent*, bijlage 3

TIP: je kunt er ook voor kiezen om de hymne die gecomponeerd is voor het Buitengewone Jubeljaar van de Barmhartigheid te zingen (of te beluisteren). Een- en vierstemmige partituur, toelichting en orgelbegeleiding vind je op

<https://www.kerknet.be/iclz/artikel/misericordes-sicut-pater-hymne-voor-het-jubeljaar>

IV. Korte catechetische impuls

- Reik kort een paar ideeën aan die tot nadenken stemmen, en een voorbereiding kunnen vormen voor de catechesegroepen en de eucharistie, bijlage 4
- Niet alles hoeft gezegd, een en ander kan ook een plaats krijgen in de homilie tijdens de eucharistie
- Het is zinvol dat iedereen die als verantwoordelijke betrokken is bij de catechese of viering deze gedachten samen doorneemt. Dan en daar start al de eigenlijke catechese.

V. Toelichting bij de catechesegroepen

- inhoud van de catechesegroepen
- gebruikte werkvorm
- doelgroep

Vervolgens gaan de deelnemers naar de catechesegroep van hun keuze. Voorzie voldoende lokaaltjes of ruimtes in de kerk waar de mensen van één catechesegroep kunnen samenkomen.

Catechesegroep I

De werken van barmhartigheid - fototentoonstelling

Wat?

Deze catechese belicht de werken van barmhartigheid. Ze gebruikt daartoe de fototentoonstelling die ccv in het bisdom Gent ontwikkelde. Ben je als parochie niet in het bezit van deze fototentoonstelling, dan kun je ze steeds tegen de prijs van 25 euro ontlenen bij het catechetisch documentatiecentrum van het bisdom (09/235 78 45 of dirk.goossens@kerknet.be)

De kern van deze catechese is deelnemers laten ontdekken dat leven als leerling van Jezus wil zeggen: concreet handelen, doen. Het Rijks Gods gebeurt, laat zich herkennen in heel voor de hand liggende, zelfs dagdagelijkse of doodgewone dingen.

Hoe?

De deelnemers gaan in een halve cirkel zitten voor de fototentoonstelling. Zorg ervoor dat iedereen de zeven roll-ups goed kan zien.

Startsituatie: vraag de deelnemers om, aan de hand van de foto's, de zeven (lichamelijke) werken van barmhartigheid op te noemen.

Laat vervolgens een van de deelnemers het stukje evangelie (Mt 25, 31-40) lezen waarin de werken worden opgesomd. Vraag wat er opvalt. *Het zevende werk, de doden begraven, staat niet in het evangelie. Het is later door de traditie toegevoegd. Het zevende werk gaat wel naar de kern van alle werken van barmhartigheid: respect en eerbied voor de persoon, om zijn eigenheid en integriteit die tot het einde wordt gerespecteerd. Het is het allerlaatste teken van medemenselijkheid dat kan worden gesteld.*

Ronde 1: positie kiezen

Als de werken van barmhartigheid voor iedereen helder zijn en het duidelijk is welk werk bij welke foto past, laat dan de deelnemers 'positie kiezen'. Laat hen plaatsnemen bij de foto (werk van barmhartigheid) die hen het meest aanspreekt. Geef vervolgens de deelnemers de kans om hun keuze onder woorden te brengen.

Ronde 2: positie kiezen

Laat de deelnemers opnieuw 'positie kiezen' maar ditmaal als antwoord op de vraag: Welk werk is vandaag het meest dringend en waarom? Geef vervolgens de deelnemers de kans om hun keuze onder woorden te brengen.

De begeleider kan de catechese afronden door elke deelnemer een folder te overhandigen die bij de fototentoonstelling hoort. Op de keerzijde van de folder vind je, naast de lichamelijke werken, ook de geestelijke werken van barmhartigheid opgesomd.

Als er tijd over is, kun je het 'positie kiezen' (virtueel) herhalen, ditmaal voor de geestelijke werken.

TIP: wijs erop hoe concreet en ‘doenbaar’ de geestelijke werken wel zijn. Ze maken deel uit van het gewone leven van elke dag, in het gezin, op het werk. Zonder twijfel kunnen deelnemers de geestelijke werken heel concreet maken. Ook hier liggen eenvoudige gespreksvragen voor de hand. Welke van de geestelijke werken vind jij belangrijk? Welke vind je moeilijk? Zijn er geestelijke werken die vandaag in onze cultuur (op het werk, in de gezinnen, ...) onder druk staan en hoe zouden we als christenen daar iets aan kunnen doen?, ...

TIP: Je kunt de fototentoonstelling ook verbinden met de mooie artikelenreeks die Kerk+Leven redactrice Eveline Coppin schreef over de zeven werken van barmhartigheid. Je vindt de artikelen op

<https://www.kerknet.be/bisdom-gent/artikel/werken-van-barmhartigheid-gezien-door-kl-redactrice-eveline>

De artikelen maken de zeven werken erg concreet en actueel. De zeer toegankelijke getuigenissen lenen zich zeer goed tot een groepsgesprek. Een mogelijkheid is om de deelnemers in zeven groepjes te verdelen en ze elk één artikel te geven. Eerst kunnen ze in groep de tekst lezen en er samen de essentie uithalen. Vervolgens kunnen de groepjes aan elkaar vertellen hoe mensen vandaag de zeven werken van barmhartigheid handen en voeten geven.

Voor wie?

Voor volwassenen, voor vormelingen of voor vormelingen samen met hun ouders

Duur?

45 minuten

Benodigheden?

Fototentoonstelling en bijhorende folders, kopies artikels

Catechesegroep II

De werken van barmhartigheid – schilderij

Wat?

Deze catechese belicht de werken van barmhartigheid. Ze vertrekt daartoe van de afbeelding van een schilderij, “de Zeven Werken van Barmhartigheid”, dat terug te vinden is in de Sint-Baafskathedraal in Gent. Het schilderij wordt toegeschreven aan Frans Pourbus of Michel Coxie, bijlage 5

De kern van deze catechese is deelnemers laten ontdekken dat leven als leerling van Jezus wil zeggen: concreet handelen, doen. Het Rijks Gods gebeurt, laat zich herkennen in heel voor de hand liggende, zelfs dagdagelijkse of doodgewone dingen.

Hoe?

De deelnemers vormen groepjes per drie of per vier. Elke groep krijgt een kleurenkopie van het schilderij (of je kunt het schilderij ook projecteren, zorg wel dat iedereen het goed kan zien).

Ronde 1: de werken

Vraag de deelnemers om, aan de hand van het schilderij, de zeven lichamelijke werken van barmhartigheid op te noemen.

TIP: Vraag de werken te benoemen in wijzerzin (van links onder naar rechts onder). *De naakten kleden, de hongerigen spijzen, de zieken verzorgen, de doden begraven, de gevangenen bezoeken, de dorstigen laven.*

Laat een van de deelnemers het stukje evangelie (Mt 25, 31-40) lezen waarin de werken worden opgesomd. Vraag vervolgens wat opvalt. *Het zevende werk, de doden begraven, staat niet in het evangelie. Het is later door de traditie toegevoegd. Het gaat wel naar de kern van alle werken van barmhartigheid: respect en eerbied voor de mens, ook als hij of zij overleden is.*

Projecteer vervolgens een actuele voorstelling van de werken van barmhartigheid zoals ze terug te vinden zijn op de website van de beweging van barmhartigheid (een aanrader!), bijlage 6

<http://www.barmhartigheid.nl/inspiratie/zeven-moderne-werken-van-barmhartigheid/>

Vraag de deelnemers welk ‘modern werk’ hen het meest aanspreekt en waarom.

De begeleider kan de catechese afronden door de deelnemers erop te wijzen dat er naast de lichamelijke ook zeven geestelijke werken van barmhartigheid bestaan.

TIP: *wijs erop hoe concreet en ‘doenbaar’ de geestelijke werken wel zijn. Ze maken deel uit van het gewone leven van elke dag, in het gezin, op het werk. Zonder twijfel kunnen deelnemers de geestelijke werken heel concreet maken. Ook hier liggen eenvoudige gespreksvragen voor de hand. Welke van de geestelijke werken vind jij belangrijk? Welke vind je moeilijk? Zijn er geestelijke werken die vandaag in onze cultuur (op het werk, in de gezinnen, ...) onder druk staan en hoe zouden we als christenen daar iets aan kunnen doen?*

Een alternatieve verwerking die de werken van barmhartigheid actualiseert, is de bespreking van het tweegesprek tussen Jean Vanier, stichter van de Ark, en abt Lode Van Hecke (Orval). Het filmpje is gemaakt door Verse Vis. Je vindt het op

<https://vimeo.com/112158683>

Na het bekijken van het tweegesprek kun je deelnemers de kans geven om staakwoorden uit het interview (die je tevoren op de grond legde) uit te kiezen. Geef hun de kans hun keuze toe te lichten.

Voor wie?

Voor volwassenen, voor vormelingen of voor vormelingen samen met hun ouders

Duur?

45 minuten

Benodigheden?

Voldoende kleurenkopies van het schilderij van de zeven werken van barmhartigheid; projectiemogelijkheid (pc, beamer, geluidsversterking, scherm of projectiewand)

Catechesegroep III

Het Buitengewone Jubeljaar van Barmhartigheid

Wat?

Deze catechese staat stil bij het Buitengewone Jubeljaar van Barmhartigheid. Aan de hand van een korte kwis komen de deelnemers allerlei te weten over een jubeljaar, over jubileumkerken, over aflaten, over de lichamelijke en de geestelijke werken van barmhartigheid, ...

De begeleider vindt in bijlage de vragen en de antwoorden van de kwis. Verdere achtergrondinfo bij de antwoorden is te vinden in het pelgrimsboekje dat is uitgegeven naar aanleiding van het Buitengewone Jubeljaar van de Barmhartigheid (uitgeverij Licap), bijlage 7 en powerpoint I

Hoe?

Maak groepen van 5 à 6 mensen. Groepeer ze rond een tafel. Leg op de tafel van elke groep een grote flap en laat de groepen hun antwoorden op de flap noteren.

Op de laatste dia's zien de deelnemers een 'moderne' verbeelding van de werken van barmhartigheid. Aan die laatste dia kun je nog een opdracht verbinden: "Kies met je groep een werk van barmhartigheid (de foto die jullie als groep het meest raakt of het werk dat voor jullie het meest urgent is), draai dan de flap om en bedenk samen hoe jullie dat werk in beeld zouden brengen (foto, filmpje, ...).

Voor wie?

Voor volwassenen.

Duur?

45 minuten

Benodigheden?

Projectie (pc, beamer, scherm of projectiewand), flappen, stiften

Catechesegroep IV

De naam van God is genade – paus Franciscus en de barmhartigheid

Wat?

Deze catechese staat stil bij enkele passages uit het recente boek van paus Franciscus over de barmhartigheid (zie *Paus Franciscus (2016). De naam van God is genade. Overamstel: Amsterdam.*) en wil de Bijbelse kern van barmhartigheid belichten.

Deze catechese wil tevens het thema van de barmhartigheid verbinden met de figuur van paus Franciscus. Het doel is om, aan de hand van enkele typerende verhalen, het “hart van de herder” (of de bedoeling van paus Franciscus met de klemtoon op de barmhartigheid van God) te naderen.

Hoe?

Start de catechese met het voorlezen van de anekdote die de interviewer vertelt bij het begin van het boek, bijlage 8.

Zeg de deelnemers dat het de bedoeling is dat ze in groep “het hart van de herder” (de reden waarom de barmhartigheid onze paus zo dierbaar is) ontdekken. Dat zal gebeuren aan de hand van enkele sprekende foto’s en aan de hand van enkele anekdotes. Voor de anekdotes, bijlage 9.

Maak groepen van 5 à 6 mensen. Geef hun één anekdote en geef ze vervolgens voldoende tijd om die te lezen en vraag hun wat deze anekdote zegt over de persoon van paus Franciscus enerzijds en over de betekenis van barmhartigheid anderzijds. De groepen kunnen elkaar de anekdote (en hun impressies) ook vertellen.

Als er nog tijd over is, kun je de deelnemers enkele sprekende beelden van paus Franciscus laten zien, zie powerpoint 2. Elk van de beelden is zo gekozen dat ze raken aan “het hart van de herder”. Geef deelnemers de kans het beeld uit te kiezen dat het best de kern van de barmhartigheid uitdrukt. Een andere mogelijkheid is een beeldmeditatie met op de achtergrond de hymne die voor het Jaar van de Barmhartigheid is gecomponeerd.

*TIP: deze catechese kan je afronden met de deelnemers een exemplaar van het boekje *De Naam van God is genade* te schenken (als E-book is het al beschikbaar voor de prijs van 7,99 euro)*

Voor wie?

Volwassenen

Duur?

45 minuten

Benodigheden?

Kopies van de anekdotes, schrijfpapier, balpennen, projectiemogelijkheid (pc, beamer, scherm, geluidsversterking)

Catechesegroep V

De barmhartige Samaritaan – Wie is mijn naaste?

Wat?

Deze catechese wil kinderen (6-12j.) of kandidaat-vormelingen leren dat barmhartigheid een drieslag is: zien – bewogen worden – in beweging komen. De focus van de catechese is het verhaal van de Barmhartige Samaritaan (Lc 10, 25-37). We gebruiken als tekst de hertaling van het verhaal in de Kijkbijbel, “De Samaritaan”, met illustraties van Kees de Kort (p. 226-237), zie bijlage 10. De Kijkbijbel biedt zelf goede achtergrondinfo bij het verhaal op p. 54-55.

Hoe?

Vraag aan de kinderen of er iemand het verhaal van de Barmhartige Samaritaan kent. Laat hen elementen aanreiken en verbind ze tot een verhaal. Vertel vervolgens aan de kinderen dat je samen dit mooie en boeiende verhaal zult uitbeelden. Er zijn rollen voor iedereen!

Stel de rollen voor: verteller (wordt best opgenomen door de begeleider), de vragensteller, Jezus, een reiziger, rovers, priester, Leviet, Samaritaan, ezel, herbergier.

Zijn er meer kinderen dan rollen, dan kunnen kinderen ook dingen of situaties uitbeelden: de weg waarlangs de man op weg is van Jeruzalem naar Jericho, stamgasten in de herberg, omstanders bij het gesprek tussen Jezus en de wetgeleerde

TIP: een goede hulp om het verhaal aanschouwelijk te vertellen, is de tekening in bijlage 11

Maak drie groepjes: groep 1: vragensteller en Jezus, groep 2: reiziger, priester, Leviet, Samaritaan, groep 3: herbergier en Samaritaan. Geef elke groep hun stukje tekst en geef elke groep tien minuten om zich voor te bereiden en aan te kleden.

TIP: kinderen gaan het liefst aan de slag met eenvoudig materiaal dat ze zelf naar hun hand kunnen zetten, zorg voor lakens, touw, enkele stokken, enkele stenen (om de weg af te bakenen), wc-papier (als verband).

Lees nu als begeleider het verhaal voor en laat de kinderen ondertussen het verhaal uitbeelden. Probeer er als begeleider op te letten dat de ‘beweging van de barmhartigheid’ (zien-bewogen worden-in beweging komen) goed wordt uitgebeeld.

Na het uitbeelden, stel je de vraag van Jezus aan de groep: ‘Beste vrienden, wie is nu de naaste geweest van de man die overvallen werd?’ *Naaste worden is naderen (“naaste” is trouwens een superlatief of een overtreffende trap van naderen), het tegendeel is ‘in een boog eromheen lopen’, zoals de priester en de Leviet doen.*

TIP: een mooie afsluiter is het vertonen van de volgende animatie (weliswaar in het Engels maar na voorlezen en verwerken goed te begrijpen, zeker geen probleem voor vormelingen) vind je op

<https://www.youtube.com/watch?v=fO4qSAhI1sl>

TIP: op internet vind je ook een boeiende vertelling van dit verhaal volgens de methode van Godly Play

<https://www.youtube.com/watch?v=cC88j6v5keE>

Het is natuurlijk mogelijk om het verhaal in het geheel volgens de methode van Godly Play te behandelen. Daarvoor heb je best een ervaren en bekwame verteller in je midden. Mocht dit niet het geval zijn, dan kan het filmpje ook inspiratie (materiaal, handelingen, ...) bieden om het verhaal te verbeelden. Het ganse opzet is van belang maar het vertellen van het eigenlijke verhaal start rond 4:40.

Op het einde van de catechese kun je (jonge) kinderen ook nog de tekening van Kees de Kort laten zien, bijlage 12. De herbergier verzorgt de overvallen man. Hier ligt de link met de werken van barmhartigheid voor de hand: dorstigen laven, hongerigen voeden, vreemdelingen *herbergen*, naakten kleden, ...

Voor wie?

Voor kinderen of voor een groep vormelingen

Duur?

45 minuten

Benodigheden?

Verkleedkledij (eenvoudige doeken en touwen), projectiemogelijkheid (pc, beamer, geluidsversterking, scherm), kleurplaten, stiften, kopies tekening Kees de Kort.

Bijlagen

Bijlage I

Gesprek met een wetgeleerde; gelijkenis van een barmhartige Samaritaan

[25] Daar kwam een wetgeleerde naar Hem toe om Hem op de proef te stellen. 'Rabbi,' zei hij, 'wat moet ik doen om deel te krijgen aan het eeuwig leven?'

[26] Hij zei tegen hem: 'Wat staat er in de wet geschreven? Hoe leest u dat?'

[27] Hij gaf ten antwoord: '*U zult de Heer uw God liefhebben met heel uw hart, met heel uw ziel, met heel uw kracht en met heel uw verstand, en uw naaste als uzelf.*'

[28] Hij zei tegen hem: 'Juist geantwoord! Doe dat en u zult leven.'

[29] Maar hij wilde zich rechtvaardigen en vroeg aan Jezus: 'Ja maar, wie is mijn naaste?'

[30] Jezus nam weer het woord en zei: 'Op reis van Jeruzalem naar Jericho viel iemand in handen van rovers. Ze schudden hem uit, mishandelden hem en lieten hem halfdood achter.'

[31] Toevallig kwam er een priester langs die weg; hij zag hem, maar liep in een boog om hem heen.

[32] Ook een Leviet die voorbijkwam en hem zag, liep in een boog om hem heen.

[33] Toen kwam er een Samaritaan langs die op reis was; hij zag hem en was ten diepste met hem begaan.

[34] Hij ging naar hem toe, goot olie en wijn op zijn wonden en verbond ze. Toen zette hij hem op zijn eigen rijdier en bracht hem naar een herberg, waar hij hem verder verzorgde.

[35] De volgende ochtend haalde hij twee denariën tevoorschijn en gaf ze aan de waard. "Zorg voor hem," zei hij, "en als u nog meer kosten moet maken, zal ik ze u op mijn terugreis vergoeden."

[36] Wie van die drie is naar uw mening de naaste geweest van de man die in handen van de rovers was gevallen?'

[37] Hij zei: 'Hij die hem barmhartigheid heeft bewezen.' Jezus zei tegen hem: 'Doe dan voortaan net als hij.'

Lc 10, 25-37

Bijlage 2

Het oordeel van de Mensenzoon

[31] Wanneer de Mensenzoon komt, bekleed met zijn heerlijkheid en rondom Hem alle engelen, dan zal Hij plaatsnemen op de troon van zijn heerlijkheid.

[32] Alle volkeren zullen vóór Hem bijeengebracht worden, en Hij zal ze van elkaar scheiden, zoals een herder de schapen van de bokken scheidt.

[33] De schapen zal Hij aan zijn rechterhand opstellen, de bokken aan zijn linkerhand.

[34] Dan zal de koning tegen hen die aan zijn rechterhand staan zeggen: “Kom, gezegenden van mijn Vader, neem het koninkrijk in bezit dat vanaf het begin van de schepping voor jullie klaar ligt.

[35] Want Ik had honger en jullie hebben Me te eten gegeven, Ik had dorst en jullie hebben Me te drinken gegeven, Ik was vreemdeling en jullie hebben Me opgenomen.

[36] Ik was naakt en jullie hebben Me gekleed, Ik was ziek en jullie hebben naar Me omgezien, Ik zat in de gevangenis en jullie kwamen naar Me toe.”

[37] Dan zullen de rechtvaardigen Hem antwoorden: “Heer, wanneer hebben we U hongerig gezien en U te eten gegeven, of dorstig en U te drinken gegeven?

[38] Wanneer hebben we U als vreemdeling gezien en U opgenomen, of naakt en hebben we U gekleed?

[39] Wanneer hebben we U ziek of in de gevangenis gezien en zijn we naar U toe gekomen?”

[40] De koning zal hun antwoorden: “Ik verzeker jullie, alles wat je voor één van deze minste broeders van Mij hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan.”

Mt 25, 31-40

Bijlage 3

Jij die bent

Jij die bent: 'Ik zal er zijn voor u', Naam die zin is

van ons le-ven, wees na-bij, word zicht-baar hier en nu.

Groei in ons, kom in ons tot le - ven.

1. Jij die zegt: 'De min-sten zijn mijn broe - ders',
2. Jij die ziet hoe men-sen dood - ge - zwe - gen,
3. Jij, het Woord dat in ons waar moet wor - den,

1. die van-uit hun we-reld tot ons spreekt, die ons roept te
2. zon-der waar-dig-heid en zon-der naam, uit-ge-slo-ten,
3. wij, uw stem voor wie geen stem meer krijgt, Jij die hoop zijt

1. zijn el-kan-ders hoe-der, leer ons zien uw Licht dat o-penbreekt.
2. al - tijd al - les te-gen, Jij roept ons om aan hun kant te staan.
3. op een nieu-we mor-gen, wij het beeld van U die Le-ven zijt.

refrein naar Ex 3,14

t. en m.: C. Desoete

Bijlage 4

De barmhartige Samaritaan

Niet alleen tussen familieleden, ouders en kinderen, broers en zussen, ook tussen wildvreemden doet de barmhartigheid haar werk. De barmhartige Samaritaan is hier het oerparadigma. Het verhaal is bekend. Een niet met name genoemd persoon wordt ergens tussen Jeruzalem en Jericho in elkaar geslagen. Nadat een priester en een leviet in een boog om de halfdode man zijn heengelopen, komt ook een Samaritaan (een ketter in joodse ogen) langs: 'Toen hij hem zag, werd hij tot in zijn ingewanden geraakt.' Hij gaat naar de gewonde toe, verzorgt hem en brengt hem naar de herberg: 'Zorg voor hem. Ik vergoed de onkosten.' Het moment van compassie licht prachtig op in deze icoon van barmhartigheid. **De priester en leviet 'zien' de gewonde, maar worden niet geraakt en lopen er dus in een boog omheen. De herbergier (letterlijk: 'die iedereen in huis neemt') neemt de 'zorg' voor de gewonde man op zich zonder dat zijn innerlijke bewogenheid wordt vermeld. Daartussen staat de Samaritaan die zich ontfermt over een vreemdeling: 'Hij ziet, wordt in zijn ingewanden geroerd en zorgt.' De essentie van dit voorbeeld van compassie is de diepe geraaktheid. Hier wordt het zien écht zien. Hier wordt de zorg échte zorg. Compassie is zacht worden tot in de diepste kern van het hart, of eigenlijk nog ónder het hart, tot in de ingewanden, bij de aanblik van een gewonde medemens.** Compassie is wezenlijk passief. Het handelen vloeit voort uit deze compassie, uit dit medelijden.

De kracht van de parabel doet ons gemakkelijk uit het oog verliezen, dat Jezus met deze gelijkenis een antwoord geeft op de vraag van een schriftgeleerde: 'Wie is mijn naaste?' Jezus komt na zijn vertelling dan ook terug op deze vraag: 'Wie van de drie (de priester, de leviet of de Samaritaan) is volgens jou de naaste geworden van de gewonde?' Het antwoord is logisch: de Samaritaan. Maar dat is niet het meest interessante. **Jezus heeft door zijn parabel de vraag veranderd en daarmee een verrassend antwoord gegeven op het ietwat theoretische probleem: 'Wie is mijn naaste?' Zo'n vraagstelling suggereert immers, dat ik zelf kan uitmaken wie mijn naaste is: autochtonen wel, maar allochtonen niet; burens wel, maar buitenlui niet; geloofsgenoten wel, maar kettters niet. De parabel maakt mij passief: ik word tot naaste gemaakt door de ander (wie dan ook) die mij tot in mijn ingewanden raakt. De ander maakt mij tot naaste.** Door deze 'naasting' te kiezen, word ik tot naaste gemaakt. Mijn naaste is iemand die compassie met een noodlijdende tot leven brengt. De naaste kies ik niet uit, ik word door de naaste uitgekozen. Als ik met mededogen wil leven laat ik me door mijn naaste uitkiezen. Dat kan alleen maar goed gaan, als ik steeds weer terugkeer naar de zachtste plek in mijn bestaan: waar ik zacht geraakt ben door jou.

(Kees Waaijman, Zeven spiegels van compassie)

Bijlage 5

Copyright: Lukas-Art in Flanders vzw, foto Hugo Maertens www.lukasweb.be

Bijlage 6

(alle foto's zijn afkomstig van de website www.barmhartigheid.nl)

Bijlage 7 (zie ook bijhorende powerpoint I)

Welke 'deur' zie je afgebeeld op de dia?

De heilige deur van de Sint-Pietersbasiliek

Hoe heet het document waarmee de paus het Buitengewone Jubeljaar van de Barmhartigheid bekendmaakte?

Een bul. Een 'bul' is een officieel document van een paus, een vorst of een universiteit.

Ken je ook de titel?

Misericordiae vultus (het gezicht van de barmhartigheid). Wie is het gezicht van de barmhartigheid? Christus. Als je hem ziet – en je “ziet” hem (bezig) als je het evangelie leest – dan krijg je uitzicht op God, zijn Vader. “Wie Mij ziet, ziet de Vader”.

Wat is er zo bijzonder aan het logo van het jaar van de barmhartigheid?

Het logo voor het jubeljaar van de barmhartigheid werd ontworpen door de Jezuïet Marko Ivan Rupnik. Het motto *-Barmhartig zoals de Vader -* spoort aan om, zoals de Vader, niet te oordelen en te veroordelen, maar om mateloos te zijn in onze vergeving en onze liefde (vgl. Lc 6,36-38). Ook het logo verwijst naar de barmhartigheid en de grote liefde van Christus, door Hem af te beelden met een verdwaalde mens op de schouders. Hoewel de Goede Herder de hele mensheid op zicht laadt, ontmoet zijn blik de blik van de specifieke mens. De amandelvorming achtergrond van het logo - een zogenaamde mandorla - verwijst naar het samengaan van de goddelijke én menselijke natuur in Christus. De drie concentrische, alsmaar lichter wordende blauwe ovals verwijzen naar Christus, die de mens wegvoert in het duister van zonde en dood om hem binnen te brengen in het licht.

Op zondag 8 december 2015 opende paus Franciscus de heilige deur van de Sint-Pietersbasiliek in Rome. Maar wat gebeurde er op dinsdag 17 november om de opening mogelijk te maken? Tip: boor.

Dinsdagavond 17 november vond zowel aan de Sint-Pietersbasiliek als aan de basiliek van Sint-Jan van Lateranen in Rome een korte plechtigheid plaats voor de Heilige Deur in beide basilieken. De ceremonie maakte deel uit van de voorbereiding op het 'Jubeljaar van de Barmhartigheid', dat op 8 december van start ging. De ceremonie aan de Sint-Pietersbasiliek werd geleid door kardinaal Angelo Comastri, de aartspriester van de basiliek. Hij ging voor in een kleine processie met de kanunniken van het kapittel naar de Heilige Deur. Daarna volgde de dienst bij de deur en sprak de ceremoniemeester een formule uit. Aansluitend doorboorden vier medewerkers van de basiliek, in het Italiaans 'Sampietrini' genoemd, de muur die de Heilige Deur in de basiliek afsluit. Op die manier raakten zij bij de metalen koffer waarin de sleutel voor de deur na het Jubeljaar van 2000 was opgeborgen. Daarna werd de koffer op een wagen geplaatst met gele en witte bloemen, de Vaticaanse kleuren.

Op dit schilderij dat terug te vinden is in de Sint-Baafskathedraal in Gent (toegeschreven aan Frans Pourbus of Michiel Coxie) staan de zeven werken van barmhartigheid. Schrijf ze op in wijzerzin.

De naakten kleden

De hongerigen te eten geven

De zieken bezoeken

De vreemdelingen herbergen
De doden begraven
De gevangenen bezoeken/bevrijden
De dorstigen laven

Ken je ook de zeven geestelijke werken van barmhartigheid?

de twijfelenden raad geven
de onwetenden onderrichten
de zondaars vermanen
de bedroefden troosten
beledigingen vergeven
lastige personen geduldig verdragen
tot God bidden voor de levenden en de doden

Noem bij de zeven lichamelijke werken telkens een persoon of een organisatie die het “werk” waarmaakt.

Op deze dia zie je foto's van de zes jubileumkerken in het bisdom Gent. Ken je hun naam?

Onze-Lieve-Vrouw van Lourdesbasiliek in Oostakker
Sint-Baafskathedraal in Gent
Pius X-kerk (graf van de Zalige Priester Poppe) in Moerzeke
Sint-Pieters- en Paulusbasiliek (abdij) in Dendermonde
Karmelietenkerk in Gent
Sint-Bartholomeüskerk in Geraardsbergen

Bijlage 8

“Dit boek is het resultaat van een gesprek dat begon in zijn woonstee in het gastenverblijf van het Vaticaan, het Domus Sanctae Marthae, op een bloedhete middag in juli 2015, een paar dagen nadat hij was teruggekeerd van zijn reis naar Ecuador, Bolivia en Paraguay. (...) Op de hiernavolgende pagina's kunt u de inhoud van ons gesprek lezen.

Ik hoop dat de geïnterviewde (de paus, nvdr) het me niet euvel duidt als ik een kleine anekdote onthul die ik zelf zeer veelzeggend vond. We hadden het over de moeilijkheid om jezelf als zondaar te erkennen, en in de eerste versie die ik had uitgeschreven beweerde Franciscus: 'Er bestaat een medicijn, er bestaat genezing als we slechts een klein stapje in de richting van God zetten.' Nadat hij mijn tekst had overgelezen, belde hij mij op en vroeg of ik eraan toe wilde voegen: '...of in elk geval de wens hebben dat stapje te zetten', een zinsnede die ik per ongeluk had weggelaten tijdens mijn samenvattende werk. In die toevoeging, of beter gezegd in die correct herstelde tekst, ligt het hele hart van de herder die probeert zich aan te passen aan het barmhartige hart van God en die niets onbeproefd laat om de zondaar te bereiken. Hij verwaarloost geen enkele kier, hoe klein ook, om vergeving te kunnen schenken.”

(Paus Franciscus, *De naam van God is genade*, p.8)

Bijlage 9

“Ik herinner me een andere geweldige biechtvader, een kapucijner monnik, die zijn ambt uitoefende in Buenos Aires. Hij kwam een keer naar me toe, hij wilde praten. Hij zei: ‘Ik wil je om hulp vragen, ik heb altijd een heleboel mensen voor mijn biechtstoel, allerlei soorten mensen, nederige en minder nederige, maar ook een heleboel priesters ... ik vergeef veel en soms voel ik me bezwaard, dan voel ik me bezwaard dat ik te veel heb vergeven.’ We spraken over barmhartigheid en ik vroeg hem wat hij deed wanneer hij zich bezwaard voelde. Hij antwoordde als volgt: ‘Dan ga ik in ons kapelletje naar het tabernakel en zeg ik tegen Jezus: ‘Heer, vergeef mij, omdat ik te veel heb vergeven. Maar u hebt me zelf het verkeerde voorbeeld gegeven.’ Dat zal ik nooit vergeten.” (p. 12)

“Ik kan ook nog een andere persoon noemen die belangrijk voor me is geweest, namelijk de pater sacramentijn José Ramon Aristi. Hij stierf in 1996, ver in de negentig. Wanneer hij de biecht afnam, gaf hij zijn rozenkrans aan de biechtelingen en liet hen het kruisje in de hand houden, dat hij vervolgens gebruikte om absolutie te verlenen, en ten slotte vroeg hij hun het te kussen. Hij stierf op de avond van Paaszaterdag. Ik ging de volgende dag, op Paaszondag, naar hem kijken en ik daalde af in de crypte van de kerk. Het viel me op dat er geen bloemen naast zijn kist stonden. Ik ging naar buiten om een bos bloemen te halen. Daarna ging ik weer naar binnen en begon ze te schikken. Ik zag die rozenkrans om zijn vingers verstrengeld. Ik haalde het kruisje eraf en vroeg hem terwijl ik hem aankeek: ‘Geef me de helft van jouw barmhartigheid.’ Sindsdien draag ik dat kruisje altijd bij me, op mijn borst. Wanneer ik een negatieve gedachte krijg over iemand, raak ik met mijn hand dat kruisje aan. Dat doet me goed.” (p. 13)

“Ik zie haar nog zo voor me. Ze was een bejaarde vrouw, heel klein en tenger, volledig in het zwart gekleed, zoals je ze wel ziet in dorpjes in Zuid-Italië, in Galicië, in Portugal. Ik was sinds kort hulpbisschop van Buenos Aires en er werd een grote eucharistieviering gehouden voor de zieken, in het bijzijn van het standbeeld van Onze-Lieve-Vrouw van Fatima. Tegen het einde van de mis stond ik op omdat ik weg moest, ik moest nog een vormsel gaan toedienen. Op dat moment kwam die oude, nederige vrouw bij me. Ik sprak haar aan met abuela, oftewel grootmoeder, zoals gebruikelijk bij ons in Argentinië. ‘Grootmoeder, wilt u biechten?’ ‘Ja’, antwoordde ze. En omdat ik op het punt stond weg te gaan, zei ik: ‘Maar als u niet hebt gezondigd...’ Prompt antwoordde ze: ‘We hebben allemaal zonden.’ ‘Maar misschien vergeeft de Heer ze niet...’ antwoordde ik. Waarop zij zei: ‘De Heer vergeeft alles.’ ‘Hoe weet u dat nou?’ Daarop antwoordde ze: ‘Als de Heer niet alles zou vergeven, zou de wereld niet bestaan.’ Een voorbeeld van het geloof van eenvoudige mensen, die een innerlijke wijsheid hebben, ook al hebben ze nooit theologie gestudeerd.” (p. 18)

“Ik moet denken aan het verhaal dat mij een keer is verteld door een Argentijnse manager met wie ik bevriend was. Hij had een collega die het nogal druk had met zijn christelijke bestaan: hij bad de rozenkrans, las vrome literatuur, enzovoort. Op een dag had die man hem terloops, alsof het niks voorstelde, verklapt dat hij een affaire had met zijn dienstmeid. En hij had laten blijken dat hij dat de normaalste zaak van de wereld vond, omdat – zo zei hij – die mensen, dat wil zeggen huishoudelijk personeel, immers ook ‘daarvoor’ bestemd waren. Mijn vriend was geschokt, want die vriend zei dus in feite tegen hem dat hij geloofde in het bestaan van superieure en inferieure mensen: die laatste groep was dan bestemd om te worden uitgebuit en ‘gebruikt’, zoals die dienstmeid. Ik was getroffen door dat voorbeeld: ondanks alle tegenwerpingen die hij kreeg, bleef die man overtuigd van zijn eigen standpunt en was hij er niet van af te brengen. Hij bleef zichzelf beschouwen als een goede katholiek

omdat hij bad, elke dag trouw zijn geestelijke lezing deed en op zondag naar de mis ging. Dat is nu een geval van hoogmoed.” (p. 25)

“De barmhartigheid is er, maar als je die niet wilt ontvangen ... Als je jezelf niet als zondaar erkent wil dat zeggen dat zeggen dat je die niet wilt ontvangen, dat er geen behoefte aan hebt. Soms heb je misschien moeite om te begrijpen wat je is overkomen. Soms ben je misschien wantrouwig, geloof je dat het onmogelijk is om overeind te krabbelen. Of je geeft de voorkeur aan je wonden, de wonden van de zonde, en je gedraagt je als een hond: je likt je wonden. Dat is een narcistische ziekte, die verbittering met zich meebrengt. Als we geen afstand nemen van onze ellende, als we verloren blijven, als we geen vertrouwen hebben in de mogelijkheid om te worden vergeven, dan eindigt het ermee dat we onze wonden likken, waardoor die open blijven en nooit helen. Maar er bestaat wel een medicijn, er bestaat genezing, als we alleen maar een klein stapje in de richting van God zetten of in elk geval de wens hebben om dat stapje te zetten. Een klein kiertje is al genoeg, zolang je je situatie maar serieus neemt.” (p. 29)

“Ik herinner mij uit mijn tijd als rector aan het jezuïtische Colegio Maximo en als pastoor in Argentinië een moeder met kleine kinderen die in de steek was gelaten door haar man. Ze had geen vast werk, het enige wat ze kon vinden was af en toe een baantje als lerares voor een paar maanden per jaar. In die perioden dat ze geen baan had, werkte ze in de prostitutie om haar kinderen te eten te kunnen geven. Ze was nederig, ze kwam regelmatig naar de kerk, we probeerden haar te helpen met de Caritas. Op een dag – het was in de kerstperiode – kwam ze met haar kinderen naar het Colegio en vroeg naar mij. Ik werd geroepen en ontving haar. Ze was gekomen om me te bedanken. Ik dacht dat het was vanwege het levensmiddelenpakket van de Caritas dat we hadden gestuurd: ‘Hebt u het ontvangen?’ vroeg ik. En zij zei: ‘Jaja, daar wil ik u ook voor bedanken.’ Maar ik ben vooral gekomen om u te bedanken omdat u altijd “mevrouw” tegen mij bent blijven zeggen.” (p. 30)

“Een ander voorbeeld van een ogenschijnlijk klein gebaar, dat echter groots is in Gods ogen, is wat veel moeders en echtgenotes doen die op zaterdag of zondag in de rij gaan staan voor de gevangenis om eten en cadeaus te brengen naar hun zoon of man die vastzit. Ze onderwerpen zich aan de vernedering van de foullering. Ze weigeren hun zoon of hun man die een misstap heeft begaan te verloochenen. Dat ogenschijnlijk kleine gebaar is heel groots in Gods ogen. Het is een daad van barmhartigheid.” (p. 36)

“Kinderen kun je barmhartigheid leren door ze vertrouwd te maken met de verhalen in het evangelie, met de parabels. Door met ze te praten, en vooral door hun barmhartigheid te laten ervaren. Door hun duidelijk te maken dat je weliswaar fouten kunt maken in het leven, maar dat het erom gaat dat je altijd weer overeind krabbelt. Over het gezin heb ik eens gezegd dat het het dichtstbijzijnde ziekenhuis is: iemand die ziek is laat zich daar behandelen, zolang als het kan. Het gezin is de eerste school voor kinderen, het is het onvermijdelijke referentiepunt voor jongeren, het is de beste opvangplek voor bejaarden. Daar wil ik aan toevoegen, dat het gezin ook de eerste school van barmhartigheid is, want er wordt van je gehouden en je leert van anderen te houden, je krijgt vergeven en leert anderen vergeven.” (p. 42)

Bijlage 10

Op een keer vraagt iemand aan Jezus:

‘Wat moet ik doen om later voor altijd bij God in de hemel te zijn?’

‘Wat denkt u zelf?’ antwoordt Jezus hem.

‘Ik denk dit,’ zegt de man:

‘Je moet de Heer je God liefhebben met alles wat je hebt, en je moet je naaste liefhebben als jezelf.’

‘Heel goed,’ zegt Jezus.

‘Maar wie is dat dan, mijn naaste?’ vraagt de man door.

Dan vertelt Jezus hem een verhaal.

Een man is op reis van Jeruzalem naar Jericho.

Onderweg wordt hij overvallen door een bende rovers.

Ze slaan hem neer, pakken hem alles af en laten hem halfdood achter.

Toevallig komt daar een priester langs.

Hij ziet die man wel liggen, maar loopt met een grote boog om hem heen.

Even later komt er weer iemand langs. Het is een Leviet, iemand die priesters helpt bij hun werk in de tempel. Hij ziet de man wel liggen maar ook hij loopt met een grote boog om hem heen.

Maar dan komt er een vijand aan, een Samaritaan, die op reis is. Hij ziet de man liggen en krijgt medelijden met hem.

Hij gaat naar hem toe. Hij doet zelf op zijn wonden en doet er een verband om.

Dan tilt hij hem op zijn ezel en brengt hem naar de herberg.

Daar blijven ze die nacht.

De Samaritaan zorgt goed voor de man. De volgende morgen geeft hij geld aan de baas van de herberg.

‘Zorg goed voor de man,’ zegt hij erbij. ‘En als het meer kost, dan betaal ik u wel als ik terugkom.’

‘Dat is het verhaal’, zegt Jezus.

‘En wie, beste vriend, is nu de naaste geweest van de man die overvallen werd?’

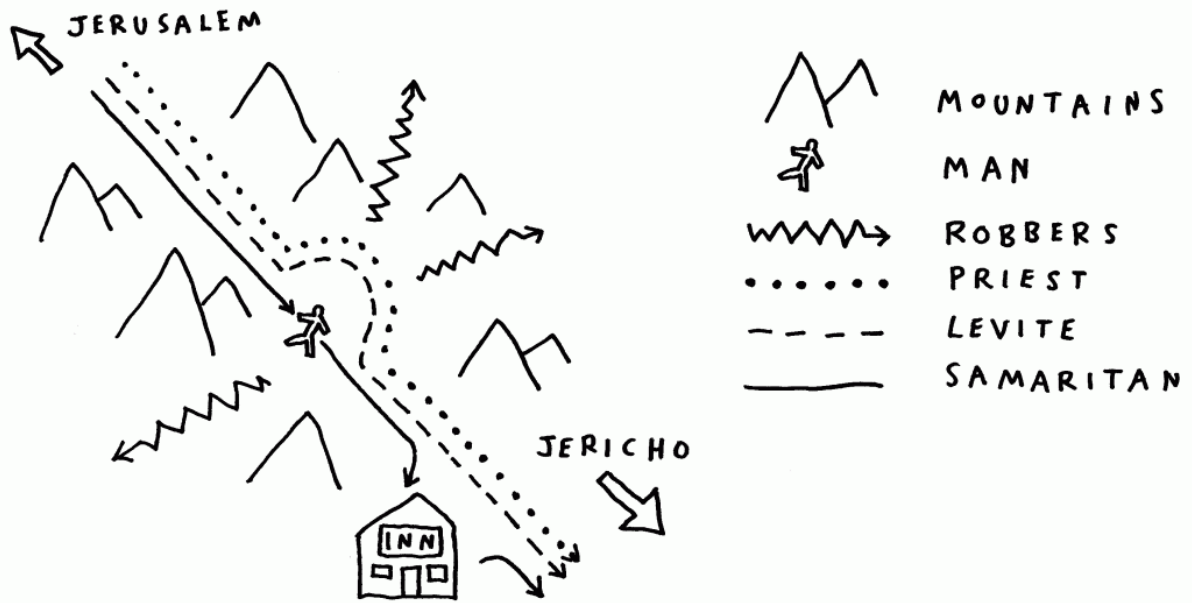
‘Die Samaritaan natuurlijk,’ antwoordt hij.

‘Heel goed,’ zegt Jezus.

‘Doe dan voortaan net zoals hij.’

Bijlage 11

THE GOOD SAMARITAN

CartoonChurch.com

Bijlage 12

© Kees de Kort